

O nouă direcție în predarea francezei pentru afaceri unui grup format din studenți români și străini

ANA SANDULOVICIU¹

Our study will try to examine the ways in which the French language, and in this particular case, French for business, can be taught efficiently, taking into account the current context of the use of languages, to a student group formed of Romanian and foreign students who use English as a vehicular language.

We shall refer primarily to two issues:

– First to the application of certain aspects related to the relatively recent concept in teaching foreign languages, namely that of “intercompréhension” (“inter-comprehension”); it is based on the idea of multilingualism, the benefits of the ability to use many different languages and even dialects. One of the strengths of the concept of “intercompréhension” is the transfer of knowledge and skills from one language to another, from a family of languages to another, given that an educated adult audience will be able to use language skills acquired on the territory of the source language for learning the target language;

– Secondly, to a modern approach to teaching a French course of lectures by resorting to new technologies and the media; thus, the Internet can be introduced to foreign language classes as a huge source of educational material; also, the teacher can give students direct access to a live radio or TV broadcasting, which means that they will no longer work on simulated materials which were specially designed for language classes, and instead will interact with the real world. Although it can be much more interesting and exciting for the student, this way of working may also have some disadvantages which consist of the large amount of information and its transmission in an accelerated pace. The language teacher should be skilled in

¹ Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România.

distributing all this information according to the group they work with, so that progress may occur and develop constantly.

Key-words: *French for business, “intercompréhension”, multilingualism, transfer of knowledge*

Introducere

Comunicarea își propune să observe, pornind de la modelul de comunicare lingvistică propus de conceptul numit *intercompréhension*, care ar fi posibilele beneficii, dar și eventualele minusuri pe care aplicarea unor aspecte caracteristice acestuia le-ar putea aduce într-un anumit context de predare-învățare a limbii franceze. Mai exact, o limbă franceză centrată pe un obiectiv specific, cel al domeniului afacerilor, în interiorul căruia abilitatea de a comunica în cât mai multe limbi străine, la ora actuală, a devenit atât de importantă.

Precizări teoretice asupra noțiunii de intercompréhension

Întâi de toate, ce semnifică și ce presupune *intercompréhension* (IC) și de ce am ales să vorbim despre această noțiune, oarecum nouă, în contextul predării și didacticii limbilor străine?

Deși există, dacă ne întoarcem în timp, din vremea marilor navigatori și călători precum Cristofor Columb, deci folosită de anumiți vorbitori *avant la lettre*, cu foarte mult timp înainte de a fi primit această denumire și de a fi fost studiată în mod științific, IC este teoretizată în lingvistică și devine un domeniu activ de cercetare începând cu deceniul '80 al secolului trecut. Însă ceea ce este foarte clar este faptul că noul concept poate exista și se poate manifesta doar atunci când vorbim de bilingvism și, desigur, de plurilingvism, prin urmare de diversitate lingvistică și culturală, aspecte susținute la ora

actuală prin politicile culturale ale țărilor europene. Astfel, intercomprehensiunea presupune, într-o situație de comunicare, capacitatea unor locutori exprimându-se în limbi sau dialecte diferite de a se înțelege între ei în acel moment, folosindu-și fiecare propria sa limbă, în interiorul unei aceleiași familii lingvistice. Iată de ce acest nou concept se sprijină pe plurilingvism și multiculturalism, elemente atât de necesare pentru fiecare națiune europeană în încercarea de a-și păstra identitatea și de a putea să se opună impunerii și dominației unei limbi unice. Privitor la didactica limbilor (DL) străine, IC pare a fi devenit ultimul cuvânt fetiș (Bertocchini, Costanzo 2014: 26–27) pentru cercetătorii în domeniu, urmând tendința lansată/ deschisă în ultimele decenii prin marea vogă a metodei comunicative și, mai recent, prin introducerea în DL a unor elemente aparținând conceptului de interculturalitate, a căror strălucire începe, deja, să se estompeze. Însă, pentru a putea stabili dacă anumite principii și aspecte ale IC sunt realmente utile și aplicabile în situații de predare-învățare a limbilor străine, un succint inventar al atuurilor IC, precum și o mai bună caracterizare a noțiunii se impun.

Preocupată de complexitatea și versatilitatea conceptului, cercetătoarea portugheză Maria Helena Araújo e Sá (2010: 16) consideră că:

En concevant les langues comme des objets de valeurs non seulement économique, mais aussi sociale, culturelles, politique et identitaire, l'IC contribue à placer son enseignement/ apprentissage au service des grandes finalités de l'éducation (cohésion sociale, citoyenneté, dialogue interculturel, paix) et, dans cette mesure, « pourrait bien être la clé qui permette d'ouvrir tous les espaces de rencontre [...] entre individus et collectivités de toutes tailles, entre personnes et cultures de tous les niveaux de socialisation » (Tyvaert 2008: 275)².

² „[...] apreciind limbile ca niște obiecte având o valoare nu doar economică, ci și socială, culturală, politică, identitară, IC contribuie în a-și așeza propriile învățăminte în serviciul marilor scopuri ale educației (coeziune socială, respect față de individ, dialog intercultural, pace) și, în această măsură, «ar putea să reprezinte cheia deschiderii tuturor spațiilor de întâlnire [...] între indivizi și colectivități de orice talie, între persoane și culturi la toate nivelurile de socializare» (Tyvaert 2008 : 275)” (trad. n.).

De asemenea, un alt aspect foarte important subliniat de aceeași cercetătoare trimite la faptul că IC oferă fiecărei limbi avantajul de a fi tratată *egal* în raport cu celelalte, deschizând, astfel, o nouă cale în formarea unui cetățean plurilingv (Araújo e Sá 2010: 16). Încercând să refacă, pe scurt, traiectoria IC, Maria Helena Araújo stabilește trei spații de circulație a noțiunii:

- *intrafamilial*, deoarece IC este aplicată mai întâi în studiile de dialectologie, raportându-se la comprehensiunea/înțelegerea intralingvistică (varietăți și dialecte), deci în interiorul unei aceleiași limbi, ajutând-o să își clarifice poziția în raport cu alte limbi;
- *interfamilial*, nivel care se referă la înrudirea dintre limbi, deci la familiile lingvistice, cum ar fi ramura limbilor romanice, avându-și originea comună în latină, aspect care poate fi exploatat în DL;
- *transfamilial*, nivel ce vizează plurilingvismul și trimite, în consecință, spre importanța cunoașterii cât mai multor limbi și spre posibilitatea fiecărui individ de a-și folosi și valoriza potențialul lingvistic în anumite situații de comunicare.

Pe lângă aceste delimitări, există alte câteva aspecte foarte importante ce caracterizează noțiunea de IC. Dacă avem în vedere familiile lingvistice, în interiorul cărora limbile surori, dezvoltându-se din aceeași rădăcină, au profiluri foarte asemănătoare, facilitând astfel accesul la sens al celui care învață prin comparație, ar putea fi evidențiate câteva principii operaționale și strategii (Bertocchini, Costanzo 2014: 26–27) precum:

- *transferul/transferabilitatea cunoștințelor și competențelor* de la o limbă la alta, astfel, cursantul va putea să își folosească cunoștințele de gramatică și de lexic pe care le deține din limba-sursă pentru a putea progresa în limba sau limbile-țintă, achizițiile producându-se mai ușor și mai repede;

- *aspectele lingvistice* ale IC: transparența lingvistică, având în vedere împrumuturile lexicale și neologismele; siglele; *les vrais amis* (cuvintele care au aceeași formă și același sens, în două limbi diferite, de exemplu „bus”, „poison”, „radio”, „taxi”, denumite și transparente) și *les faux amis*, care pot constitui surse de confuzie mai ales în plan oral, acolo unde vorbitorul trebuie să reacționeze rapid, cuvintele transparente/vs./cuvintele opace;
- *aproximarea este:*

ceea ce ne permite să înțelegem sensul global al unui enunț, apoi, treptat, să îl înțelegem din ce în ce mai bine, în funcție de contextele în care operăm și de nevoile care decurg de aici. Ceea ce reprezintă o strategie indispensabilă în comunicare pentru a evita blocajele, atunci când nu cunoaștem structura sau termenul exact care ar fi necesar (Bertocchini, Costanzo 2014: 26–27);

- punerea accentului, spre deosebire de metodele de până acum, mai mult pe *lucrul în scris*, deoarece faptul de a recurge la mai multe limbi în paralel necesită mult mai mult timp (Bertocchini, Costanzo 2014: 26–27).

De ce intercomprehenșiunea în contextul predării francezei de afaceri

Având în vedere toate aceste aspecte și ținând seama de caracterul lor novator, poate chiar incitant, dar și ludic, în același timp, față de metodele de lucru arhicunoscute, am considerat potrivită ideea de a supune studenții unei grupe unui test-joc, aceștia fiind puși în situația de a-și activa și folosi cunoștințele fie din limba maternă (în cazul studenților români, italian și spaniol, pentru că este vorba de limbi romanice și multe cuvinte pot fi foarte asemănătoare sau pot avea etimologii comune în franceză și, respectiv, română, italiană, spaniolă), fie din limba-sursă sau din alte limbi învățate la școală sau în comunitatea unde s-au

dezvoltat pentru a putea înțelege un text în limba franceză și a-i sintetiza, mai apoi, sensul în română sau engleză.

Trebuie precizat faptul că ideea folosirii acestui tip de exercițiu, care să aplice aspecte/principii ale IC în predarea francezei de afaceri grupului de studenți la care se va face referire a avut o dublă motivație: mai întâi, această nouă (pentru unii) orientare din lingvistică ni s-a părut extrem de utilă, în al doilea rând, am încercat să le demonstrăm cursanților că engleza nu este singura limbă în care se pot înțelege și că își pot folosi *acquis*-urile *langajiere* referitoare la alte limbi în anumite contexte de comunicare. O a treia motivație a avut în vedere caracterul eterogen al grupei: pe lângă studenții români, cei mai numeroși, desigur, alți câțiva cursanți proveneau din Spania, Italia, Maroc, Ucraina și Kazahstan, studentul din această țară având ca limbă maternă uzbekă și cunoscând foarte bine rusa, limbă oficială în țara sa. Toți foloseau între ei, ca limbă vehiculară, engleza. Un alt aspect important, pentru ca exercițiul propus să fie relevant, era nivelul la care fiecare dintre studenți studiasă până acum limba franceză: astfel, studenții români învățaseră limba franceză la școală, ca limba a doua de studiu, atât în gimnaziu, cât și în liceu, deci aveau cunoștințe situate la sfârșitul nivelului A2 și începutul nivelului B1 prevăzute de Cadrul european comun de referință; magrebianul era francofon, însă spaniolul, ucraineanca și studentul din Kazahstan erau debutanți. Prin urmare, o treime din grupă putea lucra la traducere într-o manieră mai serioasă, ajungând, în final, să îi surprindă corect sensul. Pentru ceilalți trei colegi, exercițiul s-a limitat la familiarizarea cu o serie de cuvinte, construcții și sigle, acestea din urmă comune în mai multe limbi.

Fragmentele de text selectate proveneau din „Le Figaro Économie” și se refereau la un subiect de foarte mare actualitate în primăvara și vara anului trecut, familiar tuturor, și anume criza din Grecia. Exercițiul, ce viza lexicul economic și de afaceri, voia să le demonstreze studenților că franceza nu este, spre deosebire de engleză, o limbă chiar atât de dificil de învățat

și că putem face apel, neîncetat, la cunoștințele noastre din alte limbi, mai ales atunci când acestea sunt înrudite, pentru a înțelege esența unui mesaj. În cazul limbajului de afaceri trebuie să ținem cont că mulți termeni sunt extrem de asemănători chiar atunci când vorbim de limbi precum franceza și engleza³. În plus, multe cuvinte ale limbii engleze au fost împrumutate tocmai din franceză, de-a lungul timpului; așa cum scrie Henriette Walter, franceza a îmbogățit engleza la un moment dat, împrumutându-i cuvinte relative la numeroase domenii, putându-se vorbi de *franglais* în sens invers (Walter 1998: 54–56).

Vom transcrie în cele ce urmează fragmentele de text în limba franceză pe care au lucrat studenții:

1. Entre Athènes et ses créanciers, le risque du pourrissement

À la veille de l'Eurogroupe et à douze jours de la date butoir du 30 juin, Alexis Tsipras, l'Union européenne et le FMI ne veulent rien lâcher.

L'horloge tourne, le ton monte, mais rien ne bouge. À douze jours de la date butoir du 30 juin, la Grèce et ses créanciers publics s'exposent à un nouveau rendez-vous pour rien, jeudi après-midi à Luxembourg. Les capitales de l'euro, l'UE, la BCE et le FMI s'affichent résolues à ne pas lâcher davantage [...]. Après les sommets décisifs et autres rencontres de la « dernière chance », l'heure est au surplace, voire au pourrissement. Officiellement, tout le monde s'inquiète et veut garder la Grèce dans la zone euro, comme l'assure le président de l'Eurogroupe, Jeroen Dijsselbloem. Pourtant, malgré quelques nuances, le changement de tactique est clair: si le gouvernement Tsipras exerce un chantage transparent au « défaut de paiement » pour forcer la main de ses créanciers, ceux-ci semblent désormais tout près de lui répondre: « Chiche ! Allez-y pour voir... ».

2. Les marchés s'affolent

Dès la fin juillet ou début août, en cas de « Grexit », « les marchés actions européens chuteront brutalement et violemment [...]. Plus risqués que les marchés occidentaux, les pays émergents seront aussi malmenés par effet de contagion. Seul le marché américain pourrait un peu mieux résister », détaille Pierre Sabatier.

³ O incursiune în istoria limbilor franceză și engleză este necesară, pentru a arăta că acum aproximativ o mie de ani englezii au fost cei care au împrumutat o mulțime de cuvinte din franceză, din momentul când Wilhelm Normandul a cucerit Anglia în 1066 și franceza a devenit în regat limba aristocrației, a Curții, a religiei etc.

(„Le Figaro Économie”, juedi, 18 juin 2015, p. 20–21).

În urma lucrului individual a urmat o discuție al cărei scop era să se descopere termenii traduși corect, dar și cei înțeleși greșit, urmărindu-se cum au interpretat studenții cuvintele transparente, pe care le puteau asocia cu termeni din limba maternă sau din cele cunoscute și cum fuseseră induși în eroare de așa-numiții *faux-amis*. Astfel, sintagma *l'Union européenne* a putut fi bine înțeleasă de toată lumea, la fel siglele l'UE și FMI, mai puțin BCE (la Banque Centrale Européenne), care a pus oarecare probleme. Au urmat apoi o serie de cuvinte al căror sens putea fi aproximat corect atât din perspectiva vorbitorilor de limbă engleză, cât și din aceea a cunoscătorilor limbilor romanice, de exemplu:

- *créanciers*, din *créance*, care vine din lat. *credere*, mai are o formă în franceză, *créditeur*, mai asemănător cu *creditor* din engl.; verbul lat. *credere*, transformat în română în *crede*, în italiană în *credere*, spaniolă – *creer*, portugheză – *crer*, a fost tradus corect;
- *risque*, din italianul *risco*, latina vulgară *risicus*, engl. *risk*, it. *rischio*, span. *riesgo*, deci iarăși niciun dubiu pentru marea majoritate a grupei;
- *sommet*, calc după engleză în franceză: *summit conference* – *conférence, rencontre au sommet*, prin urmare cei care cunosc engleza pot să îi găsească sensul; însă cuvântul provine din lat. *summum*, care trece în franceza veche în *som* și apoi în anglo-normandă *sumet*;
- *tourner* (*tourner la clé dans la serrure* – *faire mouvoir autour d'un axe, imprimer un mouvement de rotation*), lat. *tornare*, it. *tornare* (implică tot ideea de rotire), engl. *turn* (the key *turns* in the lock, give a rotary motion), din nou un sens care a fost perceput corect;
- *rendez-vous* și *euro* sunt cuvinte internaționale;
- sintagma *défaut de paiement* – sensul din franceză foarte apropiat cu acela din engleză: fr. *défaut* = *lipsă*, engl.

default, fr. *paiement* = *plată*, engl. *payment*, iarăși a fost bine înțeles;

– *marché*; din lat. *mercatus*, it. *mercato*, sp. și port. *mercado*, engl. *market*.

Au pus însă probleme, fiind traduse greșit:

– prepoziția *entre*, din latinul *inter* = *între*, tradusă ca verb, prin analogie cu verbul *entrer*;

– adverbul *voire*, lat. *vera* = *chiar*, tradus, iarăși ca verb, ca urmare a asemănării cu verbul *voir*;

– substantivul *pourrissement*, din lat. pop. *putire*, clas. *putere*, în franceză *puer* = (fig.) *degradare*, *alterare a unei situații*, a fost tradus de unii prin termenul *putrezire* = *putréfaction*, deși contextul dădea indicii clare în privința sensului;

– adverbul marcând opoziția *pourtant* = *totuși*;

– prepoziția *malgré* = *în ciuda*;

– adverbul *désormais* = *de acum înainte*, *pe viitor*.

Concluzii

La finalul acestui exercițiu, am constatat că aplicarea principiilor IC în traducerea celor două fragmente de text a fost utilă, în sensul că a trezit un mai mare interes în ceea ce privește atenția pe care tinerii trebuie să o acorde învățării limbilor străine. De asemenea, i-a făcut mai increzători în a-și folosi propriile cunoștințe, care uneori rămân nevalorificate, reamintindu-le că dominația unei singure limbi, chiar și în contextul mondializării economiei și a afacerilor, nu poate fi „sănătoasă” și acceptată.

Bibliografie

- ARAÚJO E SÁ M.H., *Formation à l'intercompréhension par l'intercompréhension: principes, positions et défis*, în vol. *Despre intercomprehensiune în limbi romanice*, coord. Doina Spiță și Claudia Tărnăuceanu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010.
- BERTOCCHINI P., COSTANZO E., *La notion d'intercompréhension*, în „Le français dans le monde”, n°394, juillet–août, p. 26–27, 2014.
- SPIȚĂ D., *Contexte et intercompréhension*, în vol. *Despre intercomprehensiune în limbi romanice*, coord. Doina Spiță și Claudia Tărnăuceanu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010.
- WALTER H., *Limba franceză în timp și spațiu*, traducere din franceză de Maria Pavel, Iași, Casa Editorială „Demiurg”, 1998.
- Français professionnel. Nouveaux publics, nouvelles pratiques*, dossier, în „Le français dans le monde”, n° 391, janvier–février, p. 48–55, 2014.